

mesager viguros, strălucit, al talentului gorkian, de natură a captiva interesul și simpatiile publicului.

Piesa *Azilul de noapte* a fost în țara noastră unul dintre primii soli ai dramaturgiei ruse, care pînă la acea dată cunoscuse destule biruințe pe marile scene europene, dar fusese oarecum trecută cu vederea de repertoriul teatral românesc. De fapt, cu excepția *Furtunii* lui A. N. Ostrovski, reprezentată cu puțin înainte tot la Iași, în țara noastră nu se jucase pînă la drama lui Gorki vreo altă piesă rusă de prestigiu și succes (*Revizorul general* — 1874 — era, precum se știe, o localizare după Gogol, iar *Crimă și pedeapsă* — 1898 — era o dramatizare franceză după binecunoscutul roman al lui Dostoievski), fapt cu atît mai regretabil, cu cît și presa de specialitate, și oamenii de teatru erau atrași de reputația și autoritatea repertoriului rusesc — realist și de înaltă ținută artistică —, iar în condițiile de dezvoltare a literaturii noastre dramatice, în anii de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, pilda acestuia nu putea fi decît rodnică pentru progresul scenei românești. Desigur că această situație nu se crease fără intervenția cercurilor reacționare, care s-au opus nu o dată prezenței pieselor rusești în teatrele noastre sau au încercat să le submineze prestigiul, să minimalizeze valoarea lor artistică. Astfel, tentativa Teatrului Național din Iași de a juca drama lui Tolstoi *Puterea întunericului* (1903) s-a limitat la cîteva reprezentații; împotriva piesei *Revizorul* (1909) s-au ridicat numeroase glasuri ostile. Și exemplele s-ar putea înmulți:

Spectacolele cu *Azilul de noapte* în 1904, pe scena ieșeană, au impus opera lui Gorki ca o creație de seamă a literaturii realiste, ca o operă de factură originală și cu un bogat conținut de idei. De aceea critica a acordat deopotrivă atenție piesei ca operă literară și ca spectacol, ca realizare scenică. Marea majoritate a comentatorilor au căutat să releve, bizuindu-se pe această dramă, anumite trăsături specifice ale talentului literar al lui Gorki și, în primul rînd, ale talentului său de dramaturg. Mulți au subliniat factura nouă deosebită a piesei, «așa de serioasă, așa de cu puțină declamație, așa de tăietoare în carne vie»¹.

Realismul piesei lui Gorki a atras privirea multor cititori dramatici, lucru firesc într-o vreme cînd drumul principal al literaturii noastre se orienta spre realism și cînd în teatru acest curent avea atîta nevoie de o afirmare viguroasă și liberă. «... Nu știu să fi văzut vreo altă piesă în care sugestia de realitate să fie așa de puternică, încît veșnic să uiți că ești în teatru și să ai iluzia că se desfășoară înainte-ți părți din viața unor oameni...» — scria «Gazeta Moldovei» prin pana lui G. G. Nădejde². «... Piesa este o vie redare a secolului...»³, este o succesiune de «scene tot atît de reale»⁴, comentau alte ziare locale.

Alături de realism, s-a relevat de către unii publiciști, familiarizați cu literatura rusă sau nutrinți simpatii democratice, caracterul profund umanist al piesei. De pildă, A. Steuermann (Rodion) sublinia: «Maxim Gorki este de fapt cel mai optimist dintre scriitorii; el descoperă pînă și în fundul azilurilor de noapte scînteii de simțire, urme de înțelepciune; el profită de întunecoasele personaje pentru a împrăștia lumini... Iată de ce drama lui Gorki

¹ G. G. NĂDEJDE, *Azilul de noapte*, «Gazeta Moldovei», 1904, 5 aprilie, p. 1—2.

² G. G. NĂDEJDE, *art. cit.*

³ «Liberalul», 1904, 4 aprilie, p. 2.

⁴ «Evenimentul», 1904, 2 aprilie, p. 2.